

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.
Izdaja „*Goriško kmetijsko društvo*“.

Štev. 13.

V Gorici, dne 15. julija 1910.

Pečaj VI.

Obseg: 1. O uporabi natronovega bisulfita v kletarstvu; 2. Prašičja rdečica; 3. Gospodarske drobtinice; 4. Poročila; 5. Zapisnik občnega zbora »Goriškega kmetijskega društva«; 6. Razglas.

O uporabi natronovega bisulfita v kletarstvu.

Glede tega piše c. kr. višji kletarski nadzornik Ph. Mr. Jul. Schuch v „Allg. Wein-Zeitung“ nekako tako-le:

Glasom § 3, točka d, obstoječega avstrijskega vinskega zakona je dovoljeno dodati na vsak hl bolnega vina, ki se ga hoče ozdraviti, kvečem 5 gr natronovega bisulfita. Ta zakonska določba, katera se je izdala zato, da bi se omogočilo racijonelno ravnanje s takim črnim vinom, ki je podvrženo rujavenju in da bi pri popraviljanju istega vino barve ne zgubilo, se je v interesovanih krogih večkrat napačno tolmačila in sicer tako, kakor češ, da se rabi natronov bisulfit lahko sploh namesto žvepla. Da se pride temu napačnemu tolmačenju v okom, pojasniti hočem to z naslednjim.

Natronov bisulfit ali kisli žvepleno-sokisli natrijum, ki se nahaja v kupčiji in kojega imenujejo Francozi tudi „Natrium-metasulfit“ *) je bel, drobno kristalizovan prah, ki vsebuje le 80–85% učinkujoče snovi in se spremeni, ako se ne hrani popolnoma na suhem in prihaja z zrakom v dotiko, polagoma v žvepleno-kisli natron (Glauberjevo sol) in zgubi vsled tega skoraj popolnoma ono sestavino, ki služi za konserviranje.

Ako se doda vinu neka gotova množina takega natronovega bisulfita, o katerem se ve natančno, koliko žveplene sokislne vsebuje, potem se lahko tudi ve, koliko naj se ga doda, da dospe v vino določena množina žveplene sokislne.

To je zlasti važno za porujavela črna vina ali pa takšna, ki so rujavenju podvržena. V kolikor je doslej znanost dognala,

*) Pod imenom Metasulfit se priporočajo včasih pri nas tudi bisulfiti.

je vzrok rujavenju nek ferment, „oksidaza“ zvan. Če se nahaja v vinu ta ferment in če pride tako vino z zrakom v dotiko, dobi v kratkem času grdo barvo, postane motno in se spremeni končno v rujavo brozgo, ki je nekako taka, kakor da se je primešal vinu prah opeke. Če se spravi v takšno vino žvepleno-sokislino in če se ravna potem še nadalje z njim racijonalno, se tako vino prav lahko popravi.

Ako se tako črno in porujavelo vino, katero ima barvo navadnega namiznega vina, pretoči v sod, ki se je pred napolnjenjem po navadnem načinu zakadil z žveplom, zgodi se prav lahko, da s tem ne uniči le oksidaze, ampak da zgubi vino obenem tudi barvo, kajti s sežiganjem žveplениh trščic v sodu se ne da natančno odmeriti množina žveplene kisline, ki naj pride v sod.

V novem vinskem zakonu je uporaba žvepla, žveplениh trščic, tekoče žveplene sokislina in natronovega bisulfita natančno označena. Prve tu navedene snovi se smejo če so arzena proste, na sploh rabiti v racijonalnem kletarstvu in se zahteva le to, da ne sme priti potom njih v vino ali mošt preveč proste žveplene sokislina in če se je to zgodilo, poskrbeti se mora, da se ista spravi do one množine iz vina ali mošta, ki jo predpisuje zakon za živila. Nasprotno pa se sme rabiti natronov bisulfit le za zdravljenje obolenih vin in vinskih mošt v ali takih, ki so v nevarnosti, da zbole in sicer se sme dodati na vsak hl kvečem po 5 gr; nikakor pa ne sme rabiti ta sol kot sredstvo za konserviranje vina in mošta. Oni, ki rabi natronov bisulfit pri zdravih vinih in moštih v ta namen, da se laže ohranijo, se pregreši zoper vinski, oziroma zakon za živila ter zapade kazni.

Če vzamemo s teoretičnega stališča, se razvije in 1 gr natronovega bisulfita 615 mgr žveplene sokislina. Soli, ki se nahajajo v kupčiji, vsebujejo kvečem 80—85 odst., vse drugo je v glavnem Glauberjeva sol, ki nima za nas nikake vrednosti. Da se pa spravi v vino ali mošt zgoraj teoretično preračunjena količina žveplene sokislina, vzeti se mora eno petinko do eno osminko več te soli, kakor je pač dobrota soli. Ako je na pr. sol 80 odst., vzeti se mora namesto 1 gr 1·20 gr, če se hoče spraviti v vino 615 mg žveplene sokislina.

Soli, ki imajo manj kakor 80 odst., naj se ne rabijo za to, ker drugače se po obilni neutralni soli množina rudninske snovi v vinu znatno zviša in spravi lahko lastnika vina v veliko zadrego.

Ko se hoče rabiti natronov bisulfit, pazi naj se toraj na sledeče:

1. Rabi naj se le za bolna ali za taka vina in vinske mošte, ki so v nevarnosti, da zbole;
2. Poznati je treba vsebino soli;
3. Sol naj se natančno stehta;
4. Rabi naj se najmanj 80 odst. sol;
5. Preračuni naj se že poprej, koliko proste žveplene so kisline se spravi s soljo v vino, oziroma mošt;
6. Prepusti naj se to ljudem, ki se v tem razumejo; lahko-miselno ravnanje utegne imeti zle posledice.

Praščja rdečica.

Kar je bolan otrok za zdravnika, to je obolel prašič za živinozdravnika. Pri vsaki drugi domači živali vam posetnik vsaj nekaj lahko pove, kako se je bolezen začela, kako razvijala, kakšne posledice je kazala itd. le pri prašču pridejo danes sporočit, da je prase včeraj še rado jedlo, včeraj še nebrzdano tekalo okrog, sedaj pa leži kakor snop. In če živinozdravnik gre ter ga hoče preiskati, se ne pusti in zopet postane hipoma kakor divje, dokler se s silo ne umiri. Že ta svinjska nezaupnost do človeka in iz nje izvirajoča prevelika odpornost ter kričavost skoraj onemogočujejo natančno spoznavanje obolenosti notranjih udov. K temu se pridruži še ta ovira, da ima prašič navadno debelo plast masti po životu, vsled česar se mu notranjščina ne more uspešno preiskati in tudi ni mogoče tipati žile. Razume se toraj, da je spoznavanje praščjih boleznih izmed najtežjih živinozdravniških opravil.

Je sicer popolnoma nemogoče, da bi prodril navaden človek brez dolgotrajnih študij in opazovanj s svojim razumom v vse bolesterne pojave pri praščih, vendar se nam zdi umestno

nekoliko več spregovoriti o znakih prašičje rdečice. Ta bolezen se pojavlja tako pogosto in pri tako velikem številu prašičev, da naj bi jo vsak živinorejec vsaj nekoliko poznal. Sicer si delajo ljudje nepotrebne skrbi, misleč, da je vsaka oboletost v svinjaku rdečica. Nekteri pa imajo v svinjaku res rdečico, a mislijo, da je svinje napadla kaka druga bolezen. Nekaj posebnega je, da znaša pri rdečici životna vročina 41—42° že takoj v pričetku bolezni. Za jed se ne meni veliko ali nič. Le žejen je neznansko, ker se v prebavilih izločuje premalo prebavljivih sokov. Vsled suše v čevah se tudi blato bolj in bolj suši, se le počasi pomika proti zadnjici ter provzroča zaprtost. Gorkota je porazdeljena po životu jako neenakomerno. Rilec je suh, sedaj gorak, sedaj mrzel. Vročina pritiska na možgane, žival postaja čmerna, trudna in velikokrat se zadnji del života opoteka kakor pijanega človeka. Najrajše pa se prase zarije v slamo ali se stisne v teman kot, težko sope in mu ni mar za ves svet.

Vsakdo si utegne predstavljati, da vsi ti znaki niso taki, da bi navaden človek iz njih spoznal rdečico, posebno če pri živali ni meril životne topline s toplomerom. Čudno toraj ni, če ponekod ljudje mislijo, da ob teh pojavih prasetom zavre kri. V resnici so tudi ob možganskem navalu krvi živali pobite, otrple, težko dihajo in kažejo v prvem času razvoja zelo podobne pojave. Razložek najde strokovnjak že v tem, da se životna toplina pri tej bolezni ne zviša tako kakor pri rdečici in da je navadno 38—40°. Rdečica se navadno loteva kar več svinj hkratu, kri zavre le posameznim. Na rdečici obole najrajše trimesečna praseta in pa 1 in pol leta stari prašički, kri pa zavre najrajše starejšim, dobro rejenim svinjam, posebno če smo jih preveč trudili ob času vročine. Na rdečici poginejo živali tekom nekaj ur do treh dni, za zavretjem krvi pa je smrt še bolj nagla. Šele sedaj pa, kadar zagledamo na uhljih, vratu, trebuhu ter notranjih delih sprednjih nog in stegen bolnega prašiča svetlo-rdeče lise različne velikosti, lahko vsakdo sklepa, da mu je obolela žival na rdečici! Pege postajajo bolj in bolj temno-rdeče, vijoličaste, velike pa tako, da se sčasom druga z drugo spaja. Koža na teh obolelih mestih je le malo ali nič zatekla, ni boleestna, in če nanjo pritismemo s prstom, zgine pod njim za trenutek rdeča lisa, ki pa se takoj zopet pokaže. Lise so za navadnega človeka še najbolj zanesljivo znamenje rdečice, le

škoda, da se navadno pokažejo šele drugi dan, nekaj časa pred smrtjo ali pa celo po smrti.

Ločiti je seveda treba rdečico od šena na glavi, ki prozročča na glavi zateklo, bolešno in živordečo kožo. Rdeče lise vidimo sempatam tudi pri svinjski kugi, vendar jih je lahko ločiti od rdečičnih. Če namreč pritiskem na rdečo liso svinjske kuge, ostane koža vedno rdeča in kri ne izgine izpod prsta. Vijoličastordeče barve je koža na uhljih in vratu — včasih tudi na telesu — takih svinj, ki so prestale že kdaj prej zelo hudo bolezen, ki jim je pa od nje ostala kaka srčna napaka. Majhne, štirioglate temnordeče lise na zunanjih delih nog, po hrbtu in drugih delih života so koprivčasti izpuščaji, ki ni drugega kakor prav lahka vrsta rdečice.

Za rdečico obolelih prašičev večina pogine, kajti vsa priporočena sredstva za ozdravljenje te bolezni niso veliko vredna, in če kak prešič ozdravi, največkrat niso zdravila pomagala, temveč bi bil dotični prašič bržkone tudi brez zdravil ozdravil. Najvažnejše početje prašičerejca je, da bolezen sploh prepreči, kar doseže s snažnim, zračnim in hladnim svinjakom, ki ga mora varovati pred okuženjem; zato naj prašiči nikdar ne pridejo skupaj z drugimi iz zanikernih svinjakov. Zanesljivo sredstvo, prašiče obvarovati pred rdečico, je pa varnostno cepljenje, ki ga sedaj pri nas zvršujejo okrajni živinozdravniki, zato naj nihče ne zamudi prilike ter naj takoj da cepiti svoje prašiče, dokler je še čas, kajti poletni meseci so najnevarnejši.

Po „Kmetovalcu“.

GOSPODARŠKE DROBTINICE.

Kako se preženejo kurjanci ali kurjaki na lahek način. G. A. Možina, učitelj na Brjah, nam piše, da so rabili tam fihtenin ponovno z najboljšim uspehom zoper kurjance. V to svrho priporoča, naj se kurnik samo skida in potem dobro poškopri s škropilnico za trte ves kurnik in okrožje s „fihteninom“, v gorki vodi raztopljenim, katerega $\frac{1}{4}$ kg zadostuje za en kurnik; poškopri naj se tudi kokoši. *)

*) Fihtenin se dobi pri »Goriškem kmetijskem društvu«.

Črvivo sadje. Črv, ki živi v jabolkah in hruškah ter je vzrok, da postane sadje črvivo, je gosenciča majhnega metuljčka, kateri pravimo navadno jabolčni tončič. Vsak sadjerejec bi moral skrbeti zato, da se ta črv prav marljivo zatira, sicer pokvari vsako leto več jabolk in hrušk. Da se ga pa zatre, naj se sadje, ki pade na tla sproti pobere, kajti v njem se nahaja gotovo že črv, ki se je izvalil iz jajčec, katere poklada metuljček že junija na sadje. Če se pušča črvivo sadje po tleh, gosenciča ali črv v njem doraste, nato iz njega izleze in se pod staro lubadjo zabubi in tam prezimi. Če je z drevja padlo sadje nezrelo in drobno, poberi ga in vrži v gnojniščno jamo ali pa ga pokrmí prešičem; če pa je zrelo, razreži ga na kosce ali v krlje in posuši, črve pa uniči. Ako tega ne storiš, boš imel prihodnje leto 10krat toliko tončičev. Staro drevje ostrgaj jeseni z drevesno strguljo, da odstraniš z debel in debelejših vej staro lubad in mah, v katerem so bube skrite. Ko si drevje ostrgal, pograbi lubad in mah na kup in sežgi, spomladi pa namaži debela in debelejšje veje z zmesjo apna in ilovice.

Pa ne le hruške in jabolka postanejo črvice, ampak tudi češplje in slive, zato pobiraj skrbno tudi to črvivo sadje in drevje na prej navedeni način osuaži.

S čim naj se njive znova obseje ali obsadi. Če toča poljske pridelke junija tako potolče, da se morajo njive znova preorati, obsejejo se lahko z ajdo, graščico, konjskim zobom, siršico in belo gorčico, ki se rabijo potem za zeleno krmo, poseje se pa lahko tudi repa, posadi krmska pesa in zeljnate rastline. Celo po toči v juliju, če je podnebje ugodno in milo še celo avgusta se lahko poseje repa, mešanica grašice, ajde, ovsa in graha, a tudi bela gorčica da še precejšnjo košnjo. Posadi se lahko tudi še pesa, poseje ajda in kakšna zgodnja vrsta turšice za zeleno krmo.

Poletna setev mačeh. Ako želiš, da ti bodo mačehe cvetele v prihodnji spomladi zgodaj, posej seme julija ali avgusta v mrzlo gnojniščno gredico ali pa na kako lešico na prostem. Ko si seme posejal, zemljo zasenči in zmerno in po potrebi zalivaj. Kadar se sajenice že precej razvijejo, privadi jih polagoma na solnce in presadi jih potem čim prej mogoče s sejalne gredice na kako drugo lešico, kjer naj ostanejo do jeseni, nato pa jih presadi na stalno mesto.

POROČILA.

Za živinorejce. Kakor poroča „Straža“, je osrednji odbor kmetijske družbe na Dunaju z ozirom na nujno potrebo v svoji zadnji seji sklenil, ustanoviti tovarno za močna živinska krmila. S tem se bo živinorejcem omogočilo, da si zamorejo za svojo živino nabaviti neškodljiva, zelo redilna in krepčujoča krmila po kolikor možno nizkih cenah. To podjetje, ki ga snuje kmetijska družba dunajska, ne bo delovalo toliko v svoj dobiček, ampak bo v prvi vrsti nudilo živinorejcu močna krmila, ki bodo posebno porabna pri kravah mlekaricah, konjih in pri pitanju živine. Ta tovarna se že gradi v Brucku ob Litavi in se otvori 15. avgusta. Pojasnila daje c. kr. kmetijska družba, Dunaj, L. Schauflegasse 6.

Državna podpora za povzdigo živinoreje. C. kr. namestništvo je sporočilo „Goriškemu kmetijskemu društvu“, da je dovolilo c. kr. poljedelsko ministerstvo 24.000 K, ki se imajo porabiti v l. 1910 za povzdigo živinoreje na Goriško-Gradiščanskem. Od te svote se ima porabiti za govedorejo 20.000, a za ostalo živino 4000 K.

Kako kaže na splošno sadno drevje in trta v avstrijskih kronovinah. (Posnetek iz poročila c. kr. poljed. ministerstva za mesec junij 1910).

Sadno drevje. — Abnormalno vreme, ki je bilo junija meseca, je vplivalo na mnogih krajih zelo slabo na razne nasade. Dolgotrajno, posameznim vročim dnevom sledeče deževje v drugi polovici junija je provzročilo odpadanje sadja in pospešilo obenem razvoj nastopivših epidemičnih rastlinskih bolezni. Iz vseh kronovin so pa došla mnogotera poročila o hudi toči.

Dolgotrajno deževje je prizadelo v sadnih nasadih, posebno pa v alpskih avstrijskih deželah precejšnjo škodo, ker jih je poplavelo in zemljo odneslo; o poškodbah po nevihti je došlo razmeroma le malo poročil.

Stanje jablan, ki so spomladi obilo zarodile, se ni na splošno nič poslabšalo, vsled tega se je nadejati, da bo tega sadja dovolj. Tozadevna slednja poročila iz nemškega južnega Tirolskega se glase sedaj celo ugodnejše, nego ona prejšnjega meseca. Izmed vsega sadja se je nadejati, da bo v večini krajev,

iz katerih dohajajo poročila, edino le jabolk mnogo več, kakor jih je bilo lani; hruške kažejo mnogo slabše od jablan.

V južnih krajih so se češnje že pobrale in prodale so se dobro vsled tega, ker se je mnogo popraševalo po njih. V severnem delu Avstrijske so prihajale na trg šele zgodnje češnje. Žal pa, da je češenj na mnogih krajih le malo in da niso radi dolgotrajnega deževja posebno lepe in dobre. Višenj (marasche) je bilo po nekaterih krajih v Dalmaciji veliko in razmeroma mnogo. Češpelj, marelic in breskev, katerih že spočetka ni ostalo mnogo na drevju, je na splošno mnogo odpadlo. Vsled vlažnega vremena so šle češplje v raznih krajih v rožiče, posebno pa v posameznih okrajih na Češkem in prav tako so prav močno trpele breskve vsled krtovičenja listja. Z mandelj je odpadlo mnogo zaroda.

Jagodatega sadja se je pridelalo doslej prav obilo; trpele pa so vsled mokrote najbolj jagode ali smukvice. Ker je bilo vreme, ko so oljke cvetele, večinoma po vsej Istri in Dalmaciji lepo, zato se je nadejati dobre oljčne letine. Rožičev (carobe) je večinoma srednje veliko, vendar pa so smokve bogato zarodile. Kostanj je na južnem Tirolskem dobro, v Istri pa nekoliko slabše odcvel. Murve prav živo poganjajo in so lepo zelene.

Pogosto deževje je na sploh oviralo zatiranje sadnih škodljivcev in preprečilo, da se razna druga dela v sadovnjakih niso izvršila.

V i n o g r a d i. — V severnih vinorodnih krajih, pred vsem pa na Niže Avstrijskem in Moravskem kažejo trte sedaj slabše nego v prejšnjem mesecu. Vzrok temu je izredno neugodno, večinoma vlažno vreme, katero je zadrževalo trto v razcvitanju. Posamezen zarod se je ali osul ali pa je bil prav dolgo izpostavljen grozdnemu molju, ki se je pojavil letos v izrednih množicah. V obeh slučajih se je mnogo cvetja osulo in ostali so na trtah rahli, neznatni grozdki. Vsled vlažnega vremena se je tudi peronospora močno razvila in ker je pogostoma deževalo, se niso zamogle trte pravočasno poškopiti. Ker je tekom meseca že zopet na mnogih krajih padala toča in se je bati, da nastopi drugi rod grozdnega molja (kiseljak) v jeseni še hujše in še več grozdja pokvari, zato se v severnih vinorodnih krajih (izvzemši Češka) za sedaj ni nadejati dobre trgatve. Vinogradi v južnih krajih kažejo mnogo boljše, vendar pa je

škodovala tudi tem močna trtna strupena rosa, tako da se v posameznih pokrajinah, kjer se ni moglo trt pravočasno poškopiti, ni nadejati posebne trgatve. Grozdna plesen se je doslej uspešno zatirala. Preobilna vlaga v drugi polovici meseca je škodovala cepljenkam v trtnicah in na stalnem mestu; cepičevi poganjki dozore bržkone slabo, ker jih je napadla po več mestih peronospora.

Zatiranje trtnih škodljivcev in drugih del je precej zaostalo radi deževja v večini vinorodnih krajev. Vsled tega so vinogradi tudi močno zaraščeni s plevelom, a tudi galično-apneua zmes ni mogla obviseti in prisušiti se na listju in grozdju.

Zapisnik

občnega zbora „Goriškega kmetijskega društva“ v Gorici, ki se je vršil dne 16. junija 1910 ob 11. uri dopoludne v hotelu pri „Zlatem jelenu v Gorici.

DNEVNI RED :

1. Odobritev zapisnika zadnjega obč. zbora.
2. Poročilo o društvenem delovanju v l. 1909.
3. Odobritev računov in bilance za l. 1909 in proračuna za l. 1910.
4. Dopolnilna volitev II. predsednika in 6 članov osred. odbora.
5. Volitev dveh pregledovalcev računov.
6. Slučajnosti.

Navzoči : predsednik Anton Jakončič, tajnik Fr. Kocjančič in 25 društvenikov.

Ob 11. uri in pol konstatira predsednik sklepčnost in otvori zborovanje. Predstavi dež. odbornika sod. svetnika Stepančiča kot zastopnika dež. odbora, naznani, da so opravičili odsotnost podpred. dr. Alojzija Franko in društveni revizor g. Franjo Furlani ter preide k I. točki dnevnega reda.

I. G. Mervic predlaga naj se potrdi zapisnik zadnjega občnega zbora brez čitanja, ker je bil isti objavljen uže v društvenem glasilu. Predlog je sprejet.

II. Tajnik čita poročilo o društvenem delovanju, ki se glasi :

Slavni zbor!

Peta doba društvenega delovanja leži za nami. — Z zadovoljstvom zremo lahko nazaj na naše dosedanje delovanje, posebno na delo in uspehe pretečenega leta.

Društvo se ni razširilo sicer glede števila udov, ker smo približno tam kot l. 1908 t. j. šteli smo koncem leta 1909 udov in naročnikov 2251 in tudi promet ni večji kot v lanskem letu, pač pa se je v tem oziru spremenilo v toliko na bolje, da se člani društva zavedajo svojih pravic in poslužujejo ugodnosti, ki jih jim nudi društvo in tvorijo s tem ono trdno podlago, ki je za vsako organizacijo neobhodno potrebno, ako hoče uspevati in napredovati.

Zbog solidne in točne postrežbe se blagovni promet v tekočem letu nenavadno širi in je mnogo veči kot lani v tem času, kar je zelo velikega gospodarskega pomena za naše kmetovalce in ude, ker so drugače žal prepogosto žrtve nereelne kupčije.

Naše društvo ne posluje z namenom delati konkurenco drugim trgovcem, ker ono prodaja le članom društva in le take stvari, ki so za našega posestnika potrebne in jih drugod zlahka in po primerni ceni ne dobi, ali pa naroča tako blago, kjer je treba posebnega strokovnega znanja, da se isto kot dobro spozna.

To so v prvi vrsti razna umetna gnojila, modra galica, moderno poljedelsko orodje in razni predmeti, ki se rabijo v kmetijstvu in katerih v Gorici sploh ni dobiti, z eno besedo strogo kmetijsko blago.

Upošteva naš neugodni gospodarski položaj, ki je nastal v glavnem vsled vinske krize gre društvo svojim članom s kreditiranjem kar mogoče na roko, ne da bi preziralo pri tem svojo lastno korist.

S shodi se v l. l. društvo ne more pohvaliti, ker istih namena radi volilnega boja ni priredilo, toda prirejalo je predavanja o priliki občnih zborov društvenih podružnic in priredilo je meseca oktobra pri Sv. Luciji sadno razstavo, katera je prav lepo vspela in je bila za prireditelje, interesente in razstavljalce zelo podučna. Sadna razstava nam je podala verno sliko o sadjereji na Tolminskem, Cerkljanskem in Kanalskem, tako, da je vsakteri lahko videl kaj je dobro in priporočljivo in kaj ne.

Slednje so spopolnila razna predavanja, ki so se vršila v času razstave in tiskana poročila v „Prim. Gospodarju“ in v posebnem spisu g. Ernesta Klavžarja st.

O tej priliki podeljeni razni pohvalni diplomi in darila, ki se bodo še razdelila med vrednejše razstavljalce bodo znatna vspodbuda za povzdigo sadjereje.

Praktična stran razstave se je izkazala v živahni kupčiji s sadjem, ki se je takrat razvila.

Glede sadjarstva je omeniti da je društvo dokončalo predprave za ustanovitev izvozne zadruga za sadje in da je z brezplačnim razdeljevanjem raznih pripomočkov šlo z ddbrim izgledom naprej pri pokončavanju škodljivega mrčesa.

Proti nameravani upeljavi novega vinskega zakona je zavzelo društvo odločno stališče s prirejanjem shodov in s primernimi resolucijami.

Skušalo je pridobiti tudi vinarsko zadružništvo v slov. delu dežele za skupno delo, toda kakor vse kaže ne najde ta važna in prekoristna misel pravega umevanja med prizadetimi.

Tako naziranje med vinogradniki izključuje tudi vsako drugo akcijo v večjem štilu kot ustanovitev velike zadružne kleti, ki bi se lahko izvršila, da se odpomore vinski krizi in za katero bi bila vis. vlada voljna prispevati iz državnih sredstev, čeprav v skromni meri. Mnogo na boljšem je v tem oziru dosedaj zelo zanemarjena živinoreja.

S pomočjo državne podpore so se nakupili bikii za gorati in osrednji del dežele.

Z začasno letno podporo 24.000 K bode nakupila dežela še bike, marjasce in svinje, ter podeljuje nagrade za hleve in gnojnike, kar bode v veliko vspodbudo živinorejcev v deželi.

Vrhu tega je določenih skozi devet let za zboljšanje planin, pašnikov in za povzdigo govedoreje sploh 40.000 K iz državnih sredstev po zakonu od dne 30 dec. 1909. Ti zneski se nakazujejo sicer sl. deželnemu odboru, toda uporaba in razdelitev se določi v skupnem sođelovanju zastopnikov vis. vlade, slav. dež. odbora in obeh kmetijskih družb. Samostojno je razdelilo društvo letos le 3700 K drž. podpore iz l. 1908 med županstva v gorah za nakup bikov.

Glede povzdige mlekarstva, izpopolnitve izdelovanja in ravnanja z mlekarskimi izdelki na naših planinah je izdelalo društvo načrt in pričela se bo v kratkem izvrševati ta akcija, katero je pripravljena podpirati vis. vlada z izdatnimi sredstvi.

Društvo je razdelilo po svoji previdnosti marjasce in svinje, kate-
tere dobiva od rejcev subvencioniranih živali po pogodbi.

Za povzdigo konjereje se je ustanovilo posebno konjerejsko društvo, ki prične delovati v kratkem, ker se je izkazalo, da bi samo s samostojnim odsekom ne moglo izhajati radi posebnih razmer, ki vladajo pri nas. Kakor je znano imamo v naših hribih prastaro rejo kobariškega konja, ki je mrzle krvi, v ostalem delu dežele pa se naslantja konjereja na vročekrvno pasmo. Kobariški konj je slovel nek-
daj daleč po svetu po svojih vrlinah kot težka uprežna žival. Reja istega pa je skoraj propadla, ker ni dobila od merodajnih strani potrebne podpore in vspodbude. Vzlic temu pa je to pleme doma in bližnji Italiji visoko čislano in želeli bi bilo, da bode imelo delovanje društva za povzdigo te živali ugodne uspehe. Čeprav nima poročati o ostalih panogah posebnega, vendar je skrbelo društvo na ta ali oni način, da bi pomagalo istim v kolikor so mu bila moralna in materijalna sredstva na razpolago.

Istotako je društvo prošnje posameznikov ali korporacij po možnosti upoštevalo ali pristojnim mestom priporočalo in sicer po večini z uspehom. Tudi ni zamudilo društvo nikake prilike kjer se je šlo za varstvo kmetijskih interesov v deželi, ali za povzdigo lastnega ugleda in je bilo zastopano v raznih sejah in konferencah izven

Prejemki.

Denarni

1. Gotovina 1. januarja 1909	120·54
2. Vplačane pristopnine	76·—
3. „ udnine	1977·—
4. „ naročnine	1386·40
5. Prejeta izposojila	11.671·17
6. Dvigneno iz poštno hranilnice	5.202·49
7. Prodane kmet. potrebščine	48.605·19
8. Prejeto za inserate	870·90
9. Prejete drž. podpore:	
za upravne stroške	1500·—
za sadjerejo	<u>1000·—</u>
	2500·—
10. Raznih dohodkov	710·63

73.120·32

promet.

1. Plače uradnikov in delavcev	4381·80	
2. Pisarniške potrebščine	261·28	
3. Poštne in znamke	371·33	
4. Plačane najemščine	1219·39	
5. Kurjava in svečava	54·78	
6. Kupljen inventar in knjige	432·14	
7. Naročnina za časopise	115·28	
8. Vrnjena izposojila in plačane tekoče obresti	17.164·45	
9. Vloženi deleži	67·69	
10. Vloženo v poštno hraniinico	5·144·60	
11. Kupljene kmetijske potrebščine	31.807·51	
12. Izdani spedijski stroški	2.433·99	
13. Društveno glasilo:		
a) uredniška plača	1200·—	
b) odprema lista	1107·12	
c) tisk in poština	3383·90	6191·02
14. Razni in potovalni stroški		1281·03
15. Kupljeno iz podeljenih podpor za brez-		
plačno razdelitev:		
a) prešičev za razdelitev na Kras	574·92	
b) čebelarstvo	130·—	704·92
c) petrine	242·50	
d) papirja	40·80	283·30
e) stroški pri sadj. razstavi v Sv. Luciji		952·84
16. Gotovina		262·97
		<u>73.120·32</u>

društva. Tako na pr. na konferenci za ureditev kolonskega vprašanja, ki se je vršila dne 5. febr. t. l. pri tuk. c. kr. okrajnem glavarstvu. Društvo pa se ni moglo kot tako temu vprašanju posvetiti v nadaljnjem teku razvoja, ker ni bilo v to poklicano, nadeja se pa in želi, da bi se to pereče socialno in gospodarsko vprašanje rešilo ugodno za posestnike in kolone in zabranilo nadaljno izkoriščanje kolonov od strani oduševskih gospodarjev, kar se sicer le v izjemnih slučajih godi. Vis. vladi je stavilo letos v tem oziru svoje predloge.

Na razna informativna vprašanja od strani vis. vlade ali slav. dež. uprave je dajalo društvo rešitve po svoji najboljši vrednosti in objektivnem prepričanju.

Delovanje društva je bilo priznano zbog tega tudi od raznih merodajnih činiteljev, v prvi vrsti od vis. vlade, katera ga je vpisala med drugim v oficijelni imenik glavnih kmetijskih organizacij države. Zato gre v prvi vrsti zasluga za napredek in razvoj društvu gg. članom osred. odbora, oziroma članom odsekov. Smer in način delovanja so določali vedno posamezni odseki, katere je sklicevalo predsedstvo k sejam; le v prav nujnih slučajih je samo sklepalo.

Seveda so omogočile delovanje društvu podeljene podpore in sicer:

Je podelila vis. vlada društvu v l. 1909 skupno 5000 K — v razne svrhe in v t. l. 1200 K za podelitev 4 štipendijev obiskovalcem mlekarkega tečaja na Vrhniki, slavni deželni zbor pa je podelil v t. l. 5600 K za upravne stroške in razstavo pri Sv. Luciji, za kar jim mora izreči društvo iskreno zahvalo.

Ostali podrobnejši podatki so razvidni iz sejnega zapisnika v „Prim. Gospodarju“.

(Konec prih.)

Razglas.

C. kr. namestništvo je objavilo pod št. II—12/26—1910 naslednjo odredbo c. kr. ministerstva za deželno brambo:

Začenši z letom 1911 se bode zavod za izdajo plemenskih kobil deželne brambe v zasebno rabo oskrboval tako, da se plemenske kobile praviloma ne bodo jemale več iz štaleža jezdečih krdel deželne brambe, ampak da se, kakor je bilo že doslej glede jednega dela, v prvi vrsti nakupijo naravnost pri onih vzrejalcih, ki jih hočejo obdržati v zasebni rabi in ki jih bo uprava deželne brambe smatrala sposobne v to.

Nakup takih kobil se bo vršil samo v upravnih ozemljih, ki izključno prihajajo v poštev za rejo jezdnih vojaških konj.

Nakupijo se lahko samo take kobile, ki so zarod žrebcev angleške ali iztočne krvi ali lipicanske pasme iz žrebarnic, koji so veliki vsaj 161 cm, v starosti 3 in pol do 7 let, čvrste rasti, trdne podstave in pravilnih razsežnih korakov in koji dajo upati, da se iz njih porode vojaški konji za ježo.

Pleme kobil se mora dokazati ob nakupu s pravilno izdanimi plemenilnimi listi eventuelno s pristnimi pedigrees.

Kupna cena takih kobil bode znašala po 700 K.

Za prav dobre in izvrstne kobile se bodo vsekako po kakovosti in z ozirom na druge razmere dotičnega plemenskega obrata iz sredstev c. kr. ministerstva za poljedelstvo dajale nagrade, koje — ako se izplačajo — povprečno za vsako kobilo ne smejo presegati zneska 100 K.

Vlaganje zaprosil za prepustitev plemenskih kobil iz staleža jezdečih krdel deželne brani postaja sedaj brezpredmetno, in c. kr. ministerstvo za deželno bran je zato zavkazalo, da vrne prosilcem taka še nadalje pri njih dohajajoča zaprosila.

Ker se gotovo dogode slučajji, da vzlic prejšnjemu načelu še nadalje pridejo kobile iz štaleža jezdečih krdel deželne brani v zasebno rabo (na pr. temeljem § 3. c in d „pogojev“ „pogojnega zvezka“ iz zasebne rabe vrnivše se kobile i. t. d.), naznanja se, da se podele take kobile onim prosilcem, ki so na podlagi doslej vloženih zaprosil tukaj že predznamovani.

Kar se tiče plemenskih kobil, ki jih je pustiti v zasebni rabi prodajočih vzrejevalcev samih, vpoštevali se bodo za to samo taki vzrejevalci, ki s prošnjami zaprosijo za nakup in prepustitev kobil v njihovo zasebno rabo.

V zaprosilih se bodo morali vdeleženci, ki posedujejo več nego dve lastni kobili, tudi zavezati, da ob sklepu kupnega opravila in nakaza kobil v zasebno rabo oddajo to le izjavo:

„Jaz se zavezujem dotlej, dokler se od mene kupljeni konji kot državne plemenske kobile nahajajo v moji zasebni rabi, priveriti vsako leto v spomladi in v jeseni na kup remontni naborni komisiji deželne brambe v kraju in ob času, kakor ju pravočasno poprej naznani uprava deželne brambe repov iz mojega plemenskega obrata izhajajočih se konj, ki so popolnoma sposobni za nabor in dovršili četrto leto starosti.

Nadalje se zavezujem, da dokler traja gori določeni čas,

ne zmanjšam bistveno obsega svojega konjerejskega obrata in da sploh tudi ne spremenim plemenske smeri istega.

Jemljem s tem na znanje, da ima uprava deželne brambe, brez prikrajšbe uveljavljenja svojih pravic, ki nastanejo iz te izjave, namen izključiti me od vsake nadalje prodaje dižavnih plemenskih kobil v zasebno rabo, ako bi jaz ne spolnil v isti prevzetih dolžnosti. *

Izmero konjskega materiala, ki naj ga rejci predstavijo remontni nakupni komisiji, določi v prejomenjeni izjavi po številkah predsednik komisije, ki kupi na kup ponujane plemenske kobile.

Kot načelo za to previdnost predsednika prepuščeno določbo bodi istemu, da mora biti število za nabor sposobnega konjskega materiala, ki ga je privedi, k vsej plemenski produkciji v istem razmerju, v katerem se nahajajo erarne plemenske kobile k vsemu staležu kobil s plemenskimi kobilami vred.

Kar se tiče starosti, v koji je svoječasno na kup privedi upravi deželne brani s to izjavo zavezane lastne produkte, naroči ministerstvo za deželno brambo v konkretnih slučajih nabornemu predsedniku komisije za nakup plemenskih kobil, da odpravi obveznost ne za privedbo štiriletnih, ampak za privedbo tri etnih lastnih produktov.

Prošnje za nakup in prepustitev plemenskih kobil v zasebno rabo je vložiti pri političnih okrajnih oblastih bivališča oziroma — ako se kobile ne drže v bivališču ponudnika — postaje kobil opremljene s kolkovno znamko jedne krone najkasneje do 15. septembra izdaji kobil prehodnega leta.

Prosilci morajo kolikor le možno v prošnji izkazati pleme na kup ponujenih plemenskih kobil.

Po tem roku vloženi zaprosil se za [dotično leto izdaje kobil nikakor ne bo moglo vpoštevati.

To se vsled ukaza c. kr. ministerstva za deželno brambo z dne 11. marca 1910, štev. XVI.—2442 ex 1909 daja na obče znanje.

Trst, dne 2. junija 1910.

Za c. kr. namestnika :

Schaffgotsch s. r.